

ТИПОЛОГІЯ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

У статті зроблено спробу встановлення типології методів навчання мови як іноземної й обґрунтування найефективніших з-поміж них на підставі узагальнення європейського досвіду. Охарактеризовано найбільш часто вживані методи в європейській практиці викладання іноземних мов: аудіо-лінгвальновізуальний, комунікативний, проєктний, інтенсивного та діяльнісного навчання, дистанційний тощо.

Ключові слова: метод навчання мови як іноземної, європейський досвід, інноваційні методи.

Постановка проблеми. У сучасному світі значно змінився соціокультурний аспект вивчення іноземних мов, суттєво зросла їх освітня функція у школах і вишах, професійна значущість на ринку праці, що сприяло посиленню мотивації в їх вивченні. Провідною тенденцією сучасної європейської мовної освіти є полікультурність і мовний плюралізм.

У всіх європейських країнах стали загальним стандартом знання й навички використання, принаймні, однієї іноземної мови. У багатьох країнах Європейського Союзу прийнято, що всі випускники загальноосвітніх шкіл незалежно від форми навчання повинні оволодіти двома іноземними мовами, що відповідає міжнародним тенденціям, установчим документам Ради Європи та ЮНЕСКО. Система рівнів володіння іноземними мовами відображена в документі Ради Європи під назвою «Загальноєвропейські компетенції володіння іноземною мовою: вивчення, викладання, оцінювання» [5]. Безперечно, вивчення двох іноземних мов сприяє процесу неперервного розвитку особистості, підвищенню загальної освіченості та культури. Варто зазначити до того ж: більшість європейців вважає, що культурна людина повинна володіти двома рідними мовами — мовою батька та матері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Традиційні методи навчання іноземної мови в Україні передбачали засвоєння мовних знань у штучних умовах, досить часто на основі механічного запам'я-

товування, внаслідок чого практично не приділялася увага навичкам безпосереднього спілкування іноземною мовою. Сьогодні все більше викладачів і науковців звертаються до європейського досвіду вивчення іноземних мов, зокрема розглядають аспекти підготовки вчителів іноземних мов у європейських країнах [2], місце іноземних мов у системі освіти Чехії [1]. Особливу увагу приділено проблемам підвищення мотивації в процесі навчання студентів іноземних мов [4], розглянуто методику предметно-мовного інтегрованого навчання [3] тощо.

Метою пропонованої статті є встановлення типології методів навчання мови як іноземної й обґрунтування найефективніших з-поміж них на основі узагальнення європейського досвіду.

Найбільш поширеним в європейських університетах залишається **аудіо-лінгвальновізуальний метод** (Audiolinguale/audiovisuelle Methode). Цей метод ґрунтується на педагогічних, лінгвістичних і методичних новаціях, розроблених ще в 20-х рр. ХХ ст., однак він не втратив своєї актуальності. Кожна мова описується за специфічними, притаманними тільки їй, особливостями, в основі лежить аналіз розмовного мовлення в дескриптивному й синхронному аспекті, одиниці розмовного мовлення класифікуються за формальними принципами, речення досліджується в його синтагматичних і парадигматичних відношеннях. Форма мовленнєвих висловів і дистрибуція мовних одиниць підкреслюється на противагу їхнім функціям.

Аудіолінгвальновізуальний метод пропагує природне вживання мовних засобів, занурення в мовне середовище, наслідування носіям мови. Метою такої методики є розвиток навичок говоріння через наслідування й послідовне тренування на лексичних зразках і типах речень за допомогою аналогій [6, с. 11]. На перший план висуваються практично застосовані знання й володіння щоденними комунікативними ситуаціями.

З-поміж найбільш важливих дидактичних і методичних принципів аудіо-лінгвальновізуального методу варто зазначити пріоритет усного мовлення, ситуативність заняття, автентичність мовних прикладів, тренування мовних зразків за допомогою шаблонів (patterns), проведення занять тільки іноземною мовою, розвиток навчальної програми через систематичне ускладнення шаблонів, наочність заняття.

Типологія вправ, запропонована аудіо-лінгвальновізуальним методом, містить: 1) тренування за шаблонами в різноманітних варіаціях; 2) вправи на підстановку; 3) вправи на основі картинок; 4) відтворення діалогів і складання аналогічних діалогів; 5) вправи на модифікацію граматичних конструкцій; 6) побудова речень з різних компонентів.

У навчальних матеріалах, використовуваних аудіо-лінгвальновізуальним методом, практично відсутні вправи, які пропонують студенту допомогу в розумінні тексту. Однак навіть поверхневий аналіз щоденних ситуацій іноземною мовою (Alltagssituationen) і мовних «ролей» дозволяє зробити висновок, що змістовий аспект в практичному застосуванні мови відіграє найважливішу роль.

Поширеною на сьогодні є й **комунікативна методика**, яку тлумачать як алгоритм, метою якого є пізнання іноземної мовної культури. Цей підхід сприяє вивченню мови як засобу спілкування й формує особистісні мовні характеристики студента. Виникла ця методика в 70-тих роках ХХ ст.

Особливостями комунікативної методики є: безпосереднє спілкування; міжособистісне спілкування викладача і студента, позитивний психологічний клімат у процесі роботи; використання різних способів спілкування: інформаційний — простий обмін інформацією; інтерактивний — взаємодія двох або більше боків у процесі діяльності; перцептивний тощо; сильний мотиваційний бік — потреба в спілкуванні; максимальне застосування мовленнєвих ситуацій: обговорення всіх питань, які виникають на основі стосунків між студентами; оволодіння невербальними засобами: позами, дистанцією, мімікою та жестами [8].

Комунікативна методика навчання іноземної мови як одиницю навчання використовує мовленнєву модель, а як одиницю комунікативності — мовленнєвий акт. Вважають, що одиницею відбору мовленнєвих актів повинна бути мовленнєва інтенція мовця, яка виражає його комунікативні настанови. Метою навчання за такої методики стає формування комунікативної компетенції й нової мовної особистості з рівнем володіння мови, який наближається до рівня носія мови.

Можна виокремити такі позитивні сторони комунікативної методики навчання іноземних мов:

1. У комунікативній методиці навчання іноземних мов наявні основні ознаки діяльнісного типу, особливість якого полягає в тому, що він за своїми сутністю й призначенням пов'язаний насамперед з окремим видом мовленнєвої діяльності.

2. Практична мовленнєва спрямованість є не лише метою, але й засобом.

3. Сучасна комунікативна методика являє собою гармонійне поєднання багатьох способів навчання іноземних мов.

4. Використання комунікативної методики сприяє подоланню мовного бар'єру.

5. Граматику опановують у процесі спілкування: студент спочатку запам'ятовує слова, вислови, мовні кліше й лише потім починає усвідомлювати, що вони являють собою в граматичному сенсі.

6. Комунікативна методика пропонує завдання «з відкритим фіналом»: студенти самі не знають, яким буде результат їхньої діяльності, все залежатиме від мовленнєвої реакції й відповідей. Щоразу використовують нові ситуації, що підтримує інтерес студентів до занять.

Проектна методика — це вивчення іноземної мови для розвитку творчого потенціалу. Останні 20 років європейська освіта об'єднує технічні можливості з гуманітарно-художнім напрямом. Особливостями проектної методики вважають: творчість та самостійне планування діяльності; навчання у форматі проектів (проект — міцна мовна основа); грамика у вигляді таблиць, що значно систематизує мову, спрощуючи її для вивчення.

Позитивна методика інтенсивного навчання для вивчення іноземних мов, яка з'явилася ще в кінці 60-х рр. завдяки лікарю-психотерапевту Георгію Лозанову. Основою є сугестивний вплив на реципієнта-студента. Таким чином відбувається активізація резервних можливостей психіки через навіювання. Специфіку пропонованої методики визначають такі чинники: вплив відбувається за допомогою особливих словесних та емоційних конструкцій; сугестія дозволяє позбавитися психологічних бар'єрів, які є в більшості студентів-іноземців; використання різних видів мистецтва з метою емоційного впливу; заняття — лише позитивні емоції, жодних стресів; основа навчання — рольові ігри, спілкування, колективна взаємодія; чітко визначена концентрація навчання.

Методика діяльнісного навчання іноземних мов виникла у 80-х роках й об'єднує діяльність на базі логічного мислення. Найважливішими особливостями цієї методики будуть такі: методика доступна з підліткового віку (проте може бути реалізованою на заняттях у дітей молодшого віку); використання умовного перекладу; застосування принципу активності учнів.

Дистанційна методика з використанням відеозв'язку — найбільш популярна методика сьогодення. Визначальними рисами такої методики є: очне навчання (проте опосередковане спілкування), візуальний контакт; особливу увагу приділено розмовній практиці, що забезпечує ефективність вивчення мови та вільне спілкування згідно з вибраним стилем; основа навчання — програми, створені провідними університетами та мовними центрами, визнаними найкращими у світі; використання сучасних електронних ресурсів (програми, відеоматеріали, інтерактивні напрацювання тощо); висока швидкість навчання; можливість навчання дітей; залучення найкращих спеціалістів незалежно від місця їх проживання.

Прикладом використання методики дистанційного навчання іноземної мови є пропозиція американської системи «Canvas» як навчальної онлайн платформи, яка має можливості відеозв'язку, проведення та запису онлайн конференцій, синхронізації з сервісами Google, проведення онлайн тестування й оцінювання, спілкування у форматі форуму учасників дистанційного навчання, посилання на довідкову літературу та навчальні аудіо- й відеоматеріали в електронному доступі, зберігання файлів виконаних завдань.

Кожен мовний дистанційний курс має певну кількість навчальних модулів. На початку модуля онлайн інструктор запрошує всіх учасників на онлайн конференцію, що триває до 30 хвилин, на якій пояснює особливості виконання завдань певного модуля. Кожний модуль, як і кожне комунікативне завдання, передбачає такі етапи: обговорення учасниками пропонованої теми модуля, при цьому важливо не тільки викласти власну думку щодо теми, але й прокоментувати позицію інших учасників; виконання граматичних і лексичних вправ, які спрямовані на реалізацію комунікативного завдання, виконання самого комунікативного завдання (спілкування під час онлайн конференції

на запропоновану тему, запис власного відеозвернення, редагування або складання службового листа, створення презентацій у форматі Power Point тощо), обговорення учасниками виконаного комунікативного завдання, висловлення зауважень, побажань учасникам, формулювання запитань онлайн інструктору. Комунікативні завдання мали як індивідуальний, так і колективний характер (робота в парах, групах, взаємодія між групами). Допомогу онлайн інструктора можна отримати на будь-якому етапі виконання завдань. Такий дистанційний чотиримісячний курс навчання англійської мови «Career English Online» вже двічі був реалізований в Україні за підтримки посольства США для внутрішньо переміщених осіб у Миколаєві (протягом 2015–2016 рр.).

У кожній з названих методик можна реалізувати такі конкретні методи навчання іноземної мови [8]:

метод мовчання («Silent way»), що з'явився в 60-х рр., полягає в тому, що рівень володіння мовою викладача абсолютно не впливає на швидкість розвитку учня. Учень самостійно, працюючи з мовою, досягає успіху в навчанні. Такий метод є аматорським;

метод фізичного реагування («Total-physical response»). Головне правило: не можна зрозуміти те, чого не пропустив через себе. На відміну від попереднього методу саме студент на початку курсу має мовчати, отримуючи та поглинаючи нову інформацію. Потім приходить момент, коли учень уже реагує на почуте чи прочитане, проте реагує лише дією. І тільки тоді, коли студент оволодів певним обсягом інформації, він починає спілкуватися;

метод заглиблення («Suggesto pedia»). Згідно з цим методом студент абсолютно змінює своє життя, наприклад: ім'я, прізвище, біографію. Це допомагає утворити ілюзію нового життя.

Висновки. Як показує досвід, немає одного ідеального методу. На практиці, у процесі викладання мови як іноземної об'єднують і використовують декілька методів. Запровадження європейських стандартів освіти має на меті створення мотиваційного середовища для студентів у процесі вивчення іноземної мови. Ефективність і результативність процесу формування іншомовної компетентності залежить від вдалого вибору і поєднання викладачем відповідних методик навчання іноземних мов. Використання охарактеризованих методів

допоможе створити на занятті природне середовище, активізувати творчі здібності студентів, розвивати їхнє мислення і формуватиме в них уміння, необхідні для сучасного суспільства.

Список літератури

1. Дзюбишина Н. Я. Іноземні мови в системі освіти Чехії / Н. Я. Дзюбишина // Вісник Житомир. держ. ун-ту імені Івана Франка. — 2013. — Вип. 3. — С. 269–272.
2. Кузнецова О. Ю. Особливості підготовки вчителів іноземних мов у європейських країнах / О. Ю. Кузнецова // Вісник Житомир. держ. ун-ту імені Івана Франка. — 2009. — № 47. — С. 66–70.
3. Рудник Ю. В. Методика предметно-мовного інтегрованого навчання (CLIL): світовий досвід / Ю. В. Рудник. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://elibrary.kubg.edu.ua/2896/1/Y_Rudnik_VOU_13_IMMN_PL.pdf
4. Шеверун Н. Міжнародний досвід підвищення мотивації в процесі навчання студентів іноземних мов / Н. Шеверун // Порівняльно-педагогічні студії. — 2014. — № 6 (20). — С. 103–108.
5. Common European Framework of Reference for Language: Learning, Teaching, Assessment (CEFR) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://archive.is/200120729045710/www.coe.int/t/dg4/linguistic/CADRE_EN.asp
6. Neuner Gerhard. Zum Wandel der Prinzipien und Übungsformen in der Fremdsprachenmethodik // Neuner Gerhard. Übungstypologie zum kommunikativen Deutschunterricht / Neuner Gerhard, Kruger Michael und Grewer Ulrich. — Berlin; Munchen: Langenscheidt? 1981. — 126 S.
7. Shelis J. Communication in the language classroom / J. Shelis. — Strasburg: Council of Europe Press, 1993. — 158 p.
8. Whong Melinda. Language Teaching: Linguistic Theory in Practice / Melind Whong. — Edinburgh: Edinburgh University Press, 2011. — 214 p.

L. Ostrovska, A. Poluektova

TYOLOGY METHODS TEACHING FOREIGN LANGUAGE: EUROPEAN EXPERIENCE

Abstract. *This article attempts to establish a typology of learning methods as a foreign language and study the most effective among them on the basis of summarizing the European experience. Characterized most commonly used methods in the European practice of teaching foreign languages, lingual audio-visual, communicative, project, and activity-intensive training, distance and more.*

Socio-cultural aspects of learning foreign languages has changed considerably in the modern world, significantly increased their educational functions

in schools and universities, professional significance for the labour market, enhances their motivation to learn. Diversity and linguistic pluralism is leading the trend of modern European language education.

Knowledge and skills to use at least one foreign language were common standard in all European countries. A number of EU countries accepted that all graduates of secondary schools, regardless of the form of training must master two foreign languages, corresponding to international trends, the founding documents of the Council of Europe and UNESCO.

System level foreign language is reflected in the Council of Europe document entitled «Common competence of foreign language: learning, teaching, assessment». Certainly, learning two foreign languages contributes to the process of continuous personal development, improve general education and culture. Most Europeans believe that a person of culture should have two native languages — the language of father and mother.

Traditional methods of teaching foreign language in Ukraine predicted the assimilation language skills in artificial conditions, often based on rote, resulting in virtually no attention paid to the skills of direct communication in a foreign language.

Today, more teachers and researchers turn to the European experience of learning foreign languages, especially considering the aspects of training teachers of foreign languages in European countries, the place of foreign languages in the education system of the Czech Republic. Particular attention is paid to the problems to motivate students in learning foreign languages, object-verbal methods of integrated education and so on.

EU standards of education aimed at creating a motivational environment for students in the study of a foreign language. The efficiency and effectiveness of the process of formation of foreign language competence depends on the successful combination of teacher selection and appropriate methods of teaching foreign languages.

Using methods will help create class environment, enhance creative ability of students to develop their thinking and shape them skills necessary for modern society.

Keywords: method, training as a foreign language, the European experience, innovative methods.

Матеріал надійшов 08.09.2016